

Selim Hilmi Özkan, *Osmanlı Devleti ve Diplomasi, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2017, 286 s. ISBN: 978-605-2101-00-1**

Selim Hilmi Özkan, *Ottoman State and Diplomacy, İdeal Kültür Publications, İstanbul 2017, 286 p. ISBN: 978-605-2101-00-1*

Mehmet DERİ**

Makale Bilgisi/Article Info: Geliş/Received: 21/11/2022 Düzeltme/Revised: 27/12/2022 Kabul/Accepted: 27/12/2022

Kitap İncelemesi / Book Review

Atf / Cite as: Deri, M. (2022). Selim Hilmi Özkan, *Osmanlı Devleti ve Diplomasi*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2017, 286 s. ISBN: 978-605-2101-00-1. *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 227-230. <https://doi.org/10.52735/bellek.1207848>

ÖZ

Osmanlı Devleti'nde Diplomasi üzerine yapılan nitelikli ve akademik çalışmaların sayısı son yıllarda giderek artmaktadır. Bu çalışmalardan biri de Prof. Dr. Selim Hilmi Özkan'ın kaleme aldığı "Osmanlı Devleti ve Diplomasi" başlıklı çalışmasıdır.

Selçuklu mirası üzerine kurulan fakat Roma'nın hâkimiyet alanı üzerinde de hak iddia eden Osmanlı Devleti'nin başarılarını sadece askerî alandaki başarısıyla açıklamak mümkün değildir. Çünkü Osmanlı Devleti, tarih boyunca kurulmuş ve tarihe büyük ölçüde yön vermiş önemli ve güçlü devletlerin en başında gelenidir. Osmanlı Devleti'nin farklı dinden, dilden, kültürden ve medeniyetten olan toplumlara yüzyıllarca bir arada tutmasının arka planında başarıyla uyguladığı diplomatik siyaseti vardır.

Osmanlı Devleti; ilk Türk-İslam devletlerinin diplomasi geleneklerini devralmış, Kuruluş ve Yükselme dönemlerinde ad hoc (geçici) diplomasiyi kullanmış, Batılı ya da diğer devletlerle karşılıklı, sürekli denilebilecek nitelikte diplomatik ilişkilere girmemiştir. Osmanlı Devleti'nin siyasî, askerî ve ekonomik gücünün zamanla zayıflamasıyla birlikte, özellikle de 1606 Zıttorok Antlaşması ve sonrası dönemde devlet, ad hoc diplomasisini yavaş yavaş terk etmiştir. 17. yüzyılın başından itibaren Osmanlı'da elçi ve elçilik faaliyetlerine yönelik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Osmanlı'da diplomasi'nin kurumsallaşmasını bir gereklilik haline getiren asıl gelişmeler 19. yüzyılda yaşansa da diplomasi'de kurumsallaşmanın ilk adımları 18. yüzyılın sonlarından itibaren 3. Selim tarafından atılmıştır. 3. Selim, devleti çöküntüden kurtarmanın yolu olarak Batılı ülkelerin yakından takip edilebilmesi için Londra, Paris, Viyana ve Berlin gibi başkentlerde daimi elçilikler açtırmıştır. Osmanlı Devleti, Gerileme ve Dağılma dönemlerinde, devletlerarası ilişkilerde denge politikasını kullanmış, denge politikasının en büyük aracı olarak da diplomasiye büyük önem vermiştir.

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde" yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden" hiçbirini gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma "Etik Kurul İzni" gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Bağımsız Araştırmacı, mehmet.deri@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2287-9330.

Çalışmada; ağırlıklı olarak Osmanlı Devleti'nde diplomasiyi belirleyen organlar; Kuruluş Döneminde Osmanlı'da Diplomasi ve diplomasinin gelişimi; Yükselme ve Zirve Döneminde Osmanlı Diplomasisi, Osmanlı Devleti'nin Avrupalı Devletlere uyguladığı diplomasi anlayışı, Osmanlı Devleti'nde protokol; Osmanlı Diplomasisinde değişim ve sürekli diplomasiye geçiş; sürekli diplomasiye geçiş sürecinde dış faktörler, Hariciye Nezaretinin Kurulması gibi konular akademik bir perspektiften ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Diplomasi, Sürekli Diplomasi, Elçi, Protokol.

ABSTRACT

The number of qualified and academic studies on Diplomacy of the Ottoman State has been increasing in recent years. One of these studies is Prof. Dr. Selim Hilmi Özkan's work titled "*Ottoman State and Diplomacy*".

It is not possible to explain the success of the Ottoman State, which was founded on the Seljuk heritage but also claimed the dominion area of Rome, only with its success in the military field. Because the Ottoman State is the foremost of the important and powerful states that have been established throughout history and have shaped history to a great extent. There is the Ottoman State's successfully diplomatic policy in the background of keeping societies from different religions, languages, cultures and civilizations together for centuries.

The Ottoman State inherited the diplomatic traditions of the first Turkish-Islamic states, used ad hoc (temporary) diplomacy during the Foundation and Rising periods, and did not enter into mutual, permanent diplomatic relations with Western or other states. With the weakening of the political, military and economic power of the Ottoman State over time, especially in the period after the Zıttorok Agreement of 1606, the state gradually abandoned ad hoc diplomacy. Since the beginning of the 17th century, studies on ambassador and embassy activities have started to be carried out in the Ottoman State.

Although the main developments that made the institutionalization of diplomacy a necessity in the Ottoman State took place in the 19th century, the first steps of institutionalization in diplomacy were taken by Selim III from the end of the 18th century. Selim III opened permanent embassies in capitals such as London, Paris, Vienna and Berlin in order to closely follow Western countries as a way to save the state from collapse. The Ottoman State, in times of Regression and Disintegration, used the policy of balance in interstate relations, and attached great importance to diplomacy as the greatest tool of balance policy.

In the study; mainly the organs that determine diplomacy in the Ottoman State; Diplomacy and the development of diplomacy in the Ottoman State in the Establishment Period; Ottoman Diplomacy in the Rise and Peak Period; The understanding of diplomacy applied by the Ottoman State to the European States, the protocol in the Ottoman State; Change in Ottoman Diplomacy and the transition to continuous diplomacy; external factors in the transition to continuous diplomacy; Issues such as the Establishment of the Ministry of Foreign Affairs are discussed from an academic perspective.

Keywords: Ottoman Empire, Social Structure of the Ottoman Empire, State Structure of the Ottoman Empire.

Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Dönemindeki temel vasfının fetih ve gaza olduğu herkesçe malumdur. Bu hedefini gerçekleştirmek için özellikle 18. asra kadar savaş silahına, daha sonra da diplomasi silahına ağırlık verme gereğini duymuştur. Osmanlı Devleti, beylikten cihan devleti olmaya geçişte siyasetini ve genişleme stratejisini sadece fetihlere dayalı bir genişleme politikası üzerine inşa etmemiştir. Daha bu dönemlerden başlamak üzere devletin temel siyaseti arasında önde gelme, üstünlük ve diplomasi gibi konular da yer almıştır.

Osmanlı Devleti, Kuruluş Döneminden başlamak üzere diğer müesseselerde olduğu gibi diplomasi geleneği ve kurumuna da önem vermiştir. Osmanlı Devleti'nin Kuruluş, Yükselme

ve Zirve Döneminde yabancı devletler nezdine sürekli elçiler göndermemiş olması diplomasi kuralını bilmediği anlamına gelmemektedir. Osmanlı Devleti'nin diplomasi anlayışı dönemin şartlarına göre değişiklik göstermiştir. Daha Kuruluş Döneminde barışçıl ve uyumlu bir diplomasi anlayışı benimseyen Osmanlı Devleti, Yükselme ve Zirve Döneminde ise kendine özgü üstünlük ve önde gelme prensibine dayalı bir diplomasi anlayışı belirlemiştir.

Karlofça Antlaşması sonrası Osmanlı Devleti'nin diplomasi anlayışında ise belirgin bir değişim kendini göstermiştir. Aslında bu değişim Zıtvatoruk Antlaşması ile başlamış olup Karlofça Antlaşması'ndan sonra daha aktif olarak uygulanmaya başlamıştır. 1699 Karlofça Antlaşması ile başlayan Osmanlı diplomasisindeki değişim ve dönüşüm, 1793 yılında sürekli elçiliklerin açılmasına kadar devam etmiştir. 1793 yılında ise Osmanlı diplomasisinde yeni bir dönem başlamış oluyordu. Çünkü bu döneme kadar uygulanan ad hoc yani geçici diplomasi anlayışı değişiyor ve Osmanlı Devleti Avrupa başkentlerinde sürekli elçilikler açıyordu. Bu elçilikler sayesinde Avrupa'yı tanımak istiyordu. Hatta Avrupa devletleri ile ittifaklar kurmak istiyor, gerektiğinde ise Avrupa Devletlerinin desteğini yanında görmek istiyordu. Aynı devlet, bir yüz yıl önce ehl-i kefereler olarak kabul ettiği devlet ile ittifak antlaşması yapmak bir tarafa, kendi vatandaşlarının uzun süreli bu ülkelerde oturmasını bile kabullenmek istememiştir.

Osmanlı Devleti'nin diplomasi anlayışı kuruluştan yıkılışa kadar bir değişim yaşamıştır. Bu değişim, aslında bir modernleşme olarak algılsa da, Osmanlı Devleti'nin Yükselme ve Zirve Döneminde uygulamış olduğu tek taraflı diplomasi anlayışının kendine özgü yanları ile çağdaş bir diplomasi anlayışının zaman içerisinde değişmesidir. Çünkü zikredilen dönemde Osmanlı Devleti, dünya siyasetinin merkezini şekillendirdiği gibi tek taraflı diplomasi anlayışını çok uzun bir süre devam ettirebilmiştir.

İnceleyeceğimiz eser; giriş, iki bölüm, sonuç ve ekler kısmından oluşmaktadır.

Girişte (s. 15-24); diplomasi'nin tanımı, anlamı ve diplomasi'nin tarihî arka planı hakkında bilgi verilmiş,

Birinci Bölüm (s. 25-155), "*Osmanlı Devleti'nin Diplomasi Anlayışı*" başlığını taşımakta olup bu bölümde Osmanlı'da diplomasiyi belirleyen organlar, Osmanlı Devleti'ndeki diplomasi anlayışının, Karlofça Antlaşması'na kadar Avrupa, Asya ve denizlerdeki siyasî ve askerî üstünlüğünü nasıl devam ettirdiği ortaya konulmuştur. Yine bu bölümde; Kuruluş ve Yükselme Dönemi Osmanlı elçilerinin yurt dışına gitme nedenleri, bunların gittikleri ülkelerde karşılanışları, Osmanlı Devleti'nin gelen yabancı elçilere bakışı ve bunlara uyguladığı protokol kuralları hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci Bölümde (s. 153-246), "*Osmanlı Diplomasisinde Değişim ve Sürekli Diplomasiye Geçiş*" başlığı ile Osmanlı Devleti'nin Karlofça Antlaşması sonrası karşı karşıya kaldığı askerî ve siyasî durum, diplomasi çerçevesinde incelenmiştir. 1699 Karlofça Antlaşması sonrası başlayan Osmanlı diplomasisinde nasıl bir değişim ve dönüşüm yaşandığı ortaya konulmuştur. Osmanlı Devleti'nin "sürekli diplomasi"ye geçiş sürecinde dış ilişkilerini nasıl şekillendirmeye çalıştığı; Hariciye Nezareti'nin kurulması ile Reisü'l-Küttablık'tan Hariciye'ye geçişte Osmanlı Diplomasisinde nasıl bir değişim ve dönüşüm yaşandığı açıklanmıştır.

Sonuç kısmında (s. 247-248) ise çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılarak çalışmaya son verilmiştir.

Ekler (s. 273-285) kısmında ise çalışmada kullanılan arşiv belgelerine ve konuyla ilgili fotoğraflara yer verilmiştir.

Sonuç olarak söylemek gerekirse "*Osmanlı Devleti ve Diplomasi*" başlıklı bu çalışma; alanında yapılan ilk çalışmalardan olması, başta Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri olmak

üzere zengin bir akademik literatür kullanılarak hazırlanmış olması, konuların bütüncül ve sistematik bir şekilde ele alınması, yazarının konuya olan hâkimiyeti, özgün yorumları ve değerlendirmeleri, kendi alanında daha sonra yapılacak akademik çalışmalar için ciddi bir literatür katkısı sunması nedeniyle konuya ilgi duyan akademisyenler ve araştırmacılar için önemli bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır.